

พระสมเด็จเจกศไชโย

๑๒๖

ရည် NEO-CLASSIC

อ่านก่อน รู้ก่อน เก็บก่อน ก่อนจะแพง

โดย เอนก หุตังคบดี

❖ กล่าวนำ ❖

ในช่วงปี พ.ศ.2430 ณ บริเวณวัดไชโย จังหวัดอ่างทอง ขณะที่คนงานช่วยกันกระทุ้งฐานรากองค์หลวงพ่อโต ปรากฏมีเสียงลั่นร้าวของปูนที่ฉาบองค์พระเสียงดังมาก คนงานรีบหนีตายกันออกมาทัน ก่อนที่พระพุทธรูปองค์นี้มาจะพังทลายลงมา หลังจากฝุ่นละอองที่ฟุ้งกระจายเริ่มจางลง ทั้งช่างและชาวบ้านที่ได้ยินเสียงดังสนั่นจากการถล่มพังทลายลงขององค์หลวงพ่อโต ก็ได้เข้ามามุงดูกันเป็นจำนวนมาก ภาพที่ปรากฏคือ ซากปรักหักพังของอิฐและปูน พร้อมกับพระเครื่องลักษณะสี่เหลี่ยมชินพุกกองอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้แย่งกันเก็บองค์พระดังกล่าวกลับไปเป็นจำนวนมาก กว่าเจ้าอาวาสจะรู้พระก็หายหมดไปแล้ว จึงได้ขอร้องให้ชาวบ้านที่เก็บพระไปนำพระมาคืนให้กับทางวัดบ้าง และนั่นก็คือ

**การแตกกรุของ
พระสมเด็จเกษไชโย
หลังจากถูกบรรจุไว้กว่า 20 ปี**

ปี พ.ศ.2490 ที่บริเวณใต้ฐานศาลาอาณานิคมหลวง ได้มีการจับกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ของผู้สูงวัย และข้าราชการที่ทำงานอยู่แถวนั้น จนถึงการแลกเปลี่ยนพระเครื่อง พัฒนาไปสู่การตั้งแผงชั่วคราวแบบพับเก็บได้ของพระเครื่อง เกิดการเช่าบูชา (ซื้อ-ขาย) ด้วยเงินในราคาที่พอใจกันของผู้ซื้อ และผู้ขายที่ริมคลองหลอดที่อยู่ใกล้เคียงกัน มีเพียงขายกาแฟ

ของมหาฉันทกลายเป็นสภาพาเพของคอพระเครื่องพบปะสังสรรค์กันเหมือนชมรมพระเครื่องสูงวัย และข้าราชการ และนั่นก็คือ สนามพระหรือตลาดพระเครื่องแห่งแรกของประเทศไทย และแล้วก็เริ่มการปรากฏตัวของพระพิมพ์ที่เรียกว่า **“พระสมเด็จเกษไชโย”** ในอีก 2-3 ปีถัดมา เป็นพระพิมพ์ 7 ชั้น 6 ชั้น และพิมพ์ทรงต่างๆ พระพิมพ์สมเด็จดังกล่าวนำมาเผยแพร่โดย **“อาแป๊ะ”** ที่มาจากอ่างทอง ซึ่งมักจะลงมาเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ในช่วงเวลานั้น **“ตริยัมปวาย”** หรือ พ.อ.ประจัน กิติประวัติ กำลังเขียนหนังสือ **“ปริอรรถาธิบายแห่งพระเครื่องเล่มที่ 1 พระสมเด็จ”** ท่านก็เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมกับสนามพระแห่งแรกนี้อย่างแน่นอน ซึ่งท่านคงได้เห็นพระสมเด็จเกษไชโยดังกล่าว และเห็นว่าไม่น่าจะเป็นพระสมเด็จที่สมเด็จพระโตสร้างในหนังสือ **“พระสมเด็จ”** ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2495 ท่านได้เขียนอธิบายถึงพระสมเด็จวัดระฆัง พระสมเด็จบางขุนพรหม ไว้ละเอียดในทุกแง่มุม แต่กับพระสมเด็จเกษไชโยท่านได้เขียนถึงรายละเอียดที่เป็นประวัติศาสตร์ โดยอ้างถึงบันทึกของนายถนน สัชชุกร แต่ท่านไม่ยอมรับพระสมเด็จเกษไชโยที่ท่านได้พบเห็นเลย จนถึงปี พ.ศ.2522 **“ตริยัมปวาย”** เขียนตอบปัญหาพระเครื่องในหนังสือพระเครื่อง ก็ยังคงยืนยันว่าเป็นของเถื่อนทั้งสิ้น

ในปี พ.ศ.2500 มีการเปิดกรุวัดบางขุนพรหมอย่างเป็นทางการ พบพระสมเด็จในสภาพดีประมาณ 2,950 องค์ ในจำนวนนั้นมีพระพิมพ์สมเด็จเกษไชโย ฐาน 6 ชั้น 7 ชั้น อยู่ราว 6 องค์ จึงเริ่มมีการสรุปว่าพระพิมพ์สมเด็จเกษไชโย น่าจะเป็นพระสมเด็จที่สมเด็จพระโตสร้างแน่นอน ความคลางแคลงใจของวงการพระเครื่องเกี่ยวกับพระพิมพ์ **“สมเด็จเกษไชโย”** ก็ยังคงอยู่ว่าใช่หรือไม่ใช่พระพิมพ์สมเด็จที่สร้างทันยุคสมเด็จพระโต กลุ่มนีโอ-คลาสสิก ก็เช่นกัน จากประสบการณ์ที่ได้เห็นพระพิมพ์สมเด็จเกษไชโย ทั้งองค์จริงและในหนังสือพระเครื่อง บอกตรงๆ ครับ ส่วนใหญ่ดูใหม่ ไร้ร่องรอยของธรรมชาติความเก่า ข้ามวลสารบังคับ แบบวัดระฆังก็ไม่มี

กลุ่ม NEO-CLASSIC ได้มีโอกาสพบพระพิมพ์สมเด็จพระเศียรไชโย จำนวน เกือบ 5,000 องค์ ซึ่งสุภาพสตรีท่านหนึ่งได้เก็บเอาไว้ได้ 26 ปีแล้ว (น่าจะปี พ.ศ.2531) โดยยืนยันว่าร่วมกับคนซื้อขายพระที่ทำพระจันทร์ไปตระเวนเหมาพระตามบ้านในหลายจังหวัดและพระชุดสมเด็จพระเศียรไชโยดังกล่าว เหมามาจากบ้านเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้านหลายแห่งในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นชาวไร่ชาวนาเป็นส่วนใหญ่และหลายบ้านก็ยืนยันว่าเกิดมา ก็เห็นพระเหล่านี้กองอยู่ในบ้านแล้ว พระสมเด็จพระเศียรไชโยเนื้อแบบเดียวกับวัดระฆัง มวลสารก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่แก่น้ำมันตั้งอื้อ เนื้อจัดแบบไม่ต้องผ่านการใช้เลยทีเดียว มีอยู่ด้วยกัน 49 แม่พิมพ์ หลายแม่พิมพ์เป็นพระสมเด็จพระเศียรไชโยนอกพิมพ์ หรือพิมพ์ตลก ซึ่งตรงกับที่คุณธีรยุทธ์ จงบุญญานุกภาพ

ได้บันทึกไว้ในหนังสือ “ตรรกพัทธ์พระวัดเกต” ที่จัดพิมพ์ ในปี พ.ศ.2550

ต่อท้ายบทนำนี้ **กลุ่ม NEO-CLASSIC** ขอนำเสนอข้อมูล องค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับพระสมเด็จพระเศียรไชโยที่วงการพระเครื่องได้สืบทอดต่อกันมาในแง่มุมต่างๆ ตามด้วย ที่มาที่ไปของพระสมเด็จพระเศียรไชโยจำนวนเกือบ 5,000 องค์ ที่เป็นสมบัติของสุภาพสตรีที่ขอสงวนชื่อ-ที่อยู่ เพราะต้องการเก็บพระเหล่านี้ไว้ให้ลูกหลานต่อไปในภายภาคหน้า เพราะตัวเองเป็นผู้มีอันจะกินไม่เดือดร้อนอะไร กว่าเราจะขออนุญาตถ่ายภาพพระชุดนี้ได้กินเวลานานหลายเดือน นับเป็นความยากลำบากกว่าที่จะได้ภาพพระได้ครบถ้วนตามที่กลุ่ม **NEO-CLASSIC** ตั้งใจไว้ แต่จนแล้วจนรอดเราก็ได้ภาพพระสมเด็จพระเศียรไชโย ดังกล่าวยาว 200 ภาพ (องค์) ตามที่ตั้งเจตนาไว้ในการนำเสนอเพื่อให้เป็นข้อมูลความรู้ต่อยอดแก่วงการพระเครื่องโดยเฉพาะพระสมเด็จพระเศียรไชโย ที่ยังมีความคลางแคลงใจกันมาโดยตลอด

มีบันทึกที่สำคัญอยู่ 2 ฉบับ ที่เขียนประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี โดยการสัมภาษณ์พระธรรมถาวร แห่งวัดระฆัง ที่มีชีวิตอยู่ทัน สมเด็จพระโต รวมทั้งการบอกเล่าของหลายบุคคล ที่ได้รับการบอกเล่าจาก พระธรรมถาวร เนื่องจากบันทึกทั้งหลายส่วนใหญ่ ได้จากการสัมภาษณ์ หรือการบอกเล่าของพระธรรมถาวร ซึ่งเป็นศิษย์ใกล้ชิดสมเด็จพระโต ตั้งแต่ ยังเป็นสามเณรจึงนำเสนอประวัติพระธรรมถาวรโดยสังเขป

พระธรรมถาวรเกิดปี พ.ศ.2386 บิดาชื่อนายขำ มารดาชื่อนางจันทร์ สิงหนเสนีย์

มีนาคม พ.ศ.2399

บรรพชาเป็นสามเณร ขณะที่สมเด็จพระโตเป็นพระเทพกวี

มิถุนายน พ.ศ.2407

อุปสมบทที่วัดมณฑปแล้วย้ายไปจำวัดที่วัดระฆัง บวชได้ 3 เดือน สมเด็จพระโตได้เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์

พ.ศ.2410

ได้เป็นพระครูธรรมลิขิต ฐานานุกรมในสมเด็จพระโต

17 พฤษภาคม พ.ศ.2477

มรณภาพ อายุ 92 ปี

❖ บันทึกที่สำคัญ 2 ฉบับดังกล่าวคือ ❖

1. บันทึกของมหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์)
2. บันทึกของนายกนก สัชชุกรและคณะ

❖ พระมหาพุทธพิมพ์ ❖

สร้างเมื่อราวปี พ.ศ.2430 ทดแทนองค์เดิมที่ก่อสร้าง
ด้วยวิธี ก่ออิฐ สอดดิน ถီปูน ซึ่งได้พังทลายลง
และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานุวรี ได้แตกกรุในคราวนั้น

❖ รูปหล่อ ❖
สมเด็จพระพุทธอาจารย์
(โต พรหมรังสี) วัดไชโยวรวิหาร

❖ วิหารและป้ายบอกประวัติ ❖
วัดไชยวรวิหาร

❖ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ❖

เสด็จพระราชสมภพ วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2347

สวรรคต วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2411

❖ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ❖
ทรงขึ้นครองราชย์ครั้งแรก
วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2411